

„Po moim trupie!” – czyli jak to się stało, że kobiety zaczęły studiować

PRZYGOTOWANIE: AGNIESZKA JANKOWIAK-MAIK

CZAS REALIZACJI:

2x45 minut

ZAGADNIENIA EDUKACYJNE:

Nawojka, Akademia Krakowska, Uniwersytet Latający, Uniwersytet Jagielloński, Kazimiera Bujwidowa, pierwsze polskie studentki: Stanisława Dowgiałło, Janina Kosmowska, Jadwiga Sikorska (późniejsza Klemensiewiczowa)

CELE:

Po zakończonej lekcji uczeń/uczennica:

- ugruntowuje potrzebę poznawania przeszłości dla rozumienia współczesnych mechanizmów społecznych i kulturowych
- zwiększa zainteresowanie własną przeszłością, przeszłością swojej rodziny oraz historią lokalną i regionalną;
- kształci zdolności humanistyczne, sprawność językową, umiejętność samodzielnego poszukiwania wiedzy i korzystania z różnorodnych źródeł informacji, krytycznego formułowania i wypowiedania własnych opinii
- kształci tworzenie narracji historycznej
- rozwija umiejętność pracy w zespole
- rozwija myślenie kreatywne
- zna pojęcia i kluczowe postaci związane z tematem pierwszych studentek na Uniwersytecie Jagiellońskim

FORMY I METODY PRACY:

- drama
- praca w grupach
- dyskusja sterowana

- praca z filmem
- praca z tekstem źródłowym

POMOCE DYDAKTYCZNE:

- film „Nawojka. Pierwsza studentka w męskim przebraniu”
- teksty źródłowe (w załącznikach)
- narzędzia TiK opcjonalnie: generator gazet, generator kart postaci
- instrukcje pracy w grupach (w załącznikach)
- prezentacja multimedialna (opcjonalnie, do pobrania ze strony)

OPIS ZAJĘĆ:

WPROWADZENIE

Osoba prowadząca zajęcia zadaje pytania na otwarcie, odpowiedzi udzielają chętne osoby: „Jaką nazwę nosił wcześniej Uniwersytet Jagielloński?” (odpowiedź: Akademia Krakowska), „Kiedy powstała Akademia Karkowska?” (Odpowiedź: w 1364 roku). Osoba prowadząca zajęcia podkreśla: „Czy wiecie, że od momentu założenia uczelni wyższej na ziemiach polskich nie mogły się na niej kształcić kobiety? Taką możliwość mieli jedynie mężczyźni. Co o tym sądzicie?”. Prowadzący/a rozpoczyna dyskusję sterowaną, oddaje głos chętnym osobom, dba o kulturę rozmowy. Może zadawać dodatkowe pytania, np. „Czy umiecie sobie wyobrazić, że nie wolno komuś z Was się kształcić?”, „Jak byście się czuli, gdyby okazało się, że nie możecie realizować swojej pasji?” itp.

ROZWINIĘCIE

Osoba prowadząca informuje, że klasa zapozna się z historią pierwszej buntowniczką, która tak bardzo chciała studiować, że zapisała się na Akademię Krakowską już w na początku XV wieku. Wyświetla film „Nawojka. Pierwsza studentka w męskim przebraniu” (do pobrania ze strony).

Prowadzący/a podkreśla, iż postać Nawojki jest na poły legendarna, ale wspaniale pokazuje, że dla realizacji marzenia jesteśmy w stanie bardzo wiele zrobić. Przypomina, iż opowieść rozgrywała się na początku XV wieku. Zadaje pytanie „Jak sądzicie, kiedy kobiety mogły zacząć studiować na naszych ziemiach”? (odpowiedź: dopiero pod koniec XIX wieku).

Prowadzący/a przechodzi do krótkiej części wykładowej z wykorzystaniem prezentacji multimedialnej. Informuje klasę, że młode kobiety na początku XIX wieku mogły rozwijać swoje aspiracje naukowe jedynie na prywatnych pensjach, w których próbowano dopasować program do edukacji na poziomie ówczesnej szkoły średniej. Niestety zdobycie wykształcenia wyższego na terenie zaborów było wówczas niemożliwe. Kobiety wyjeżdżały za granicę, choć w wielu państwach europejskich istniał zakaz studiowania dla kobiet. Walka kobiet o dostęp do studiów uniwersyteckich i zrównania ich praw z mężczyznami rozgrywała się w Europie od połowy XIX stulecia i w tym samym okresie toczyła się na ziemiach polskich pod zaborami. Najbardziej aktywnie toczyła się na terenie Kongresówki, ale jej echa docierały do Galicji.

Ważnym momentem był przyjazd do Krakowa z Królestwa Polskiego pierwszych polskich feministek, m.in. Kazimierzy Bujwidowej i Pauliny Kuczalskiej-Reinschmit, które przeniósł swoje doświadczenia zdobyte w czasie edukacji w tajnych Kołach Oświaty Ludowej i na **Uniwersytecie Latającym**, czyli na tajnym uniwersytecie działającym do 1905 roku, nazywanym również żartobliwie „babskim”.

Prowadzący/a podkreśla, że pierwszym etapem walki o edukację było utworzenie średniego szkolnictwa wyższego, które byłoby równoprawne szkołom męskim. Kolejnym krokiem była kwestia szkolnictwa wyższego. Dyskusja wokół tematu była zażarta, toczyła się na łamach lokalnej prasy (m.in. „Niewiasta”, „Przodownica” czy „Wieniec”), ale polemiki pojawiały się również w czasopiśmie o krajowym zasięgu. Kluczowa dla sprawy stała się opinia Kongresu Pedagogów Polskich, który w 1894 roku uchwalił: **„Kongres uchwała dopuszczenie kobiet do studiów na uniwersytetach polskich w charakterze rzeczywistych słuchaczek”**.

Prowadzący/a dzieli klasę na 5 grup, rozdaje instrukcje pracy (załącznik nr 1). Uczennice i uczniowie przygotowują wizytówkę historyczną wylosowanej bohaterki (Nawojka, Kazimiera Bujwidowa, Stanisława Dowgiąłło, Janina Kosmowska, Jadwiga Sikorska (późniejsza Klemensiewiczowa). Na wykonanie zadania mają 10 minut. Mogą wykonać ją

w sposób tradycyjny (wówczas potrzebne będą kartki, zdjęcia, klej, kolorowe pisaki itp.) lub elektroniczny, np. za pomocą aplikacji graficznej lub generatora postaci.

Prowadzący/a prowadzi krótki wykład podsumowujący wywalczenie przez kobiety prawo do studiowania na wyższych uczelniach nawiązując do prac poszczególnych grup. Prosi o zaprezentowanie kluczowych informacji o Nawojce grupę 1. Przy prezentacji postaci Kazimiery Bujwidowej dodaje, że od 2022 roku w Krakowie przyznawana jest **Nagroda im. Kazimiery Bujwidowej** dla szczególnie zaangażowanych krakowianek. Zachęca młodzież do zgłaszania w konkursie własnych kandydatek (np. koleżanek, aktywistek, mam itp.).

W ramach wykładu prowadzący/a podkreśla, iż w 1894 roku 3 pierwsze kobiety rozpoczęły hospitację na Wydziale Filozoficznym w Studium Farmaceutycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Były nimi bohaterki, których wizytówki przygotowywały 3 grupy. Prowadzący/a prosi o prezentację biogramów bohaterek. W czasie prezentacji dodaje anegdotę, która jest nawiązaniem do tematu lekcji: W swoich wspomnieniach J. Sikorska odnotowała incydent z profesorem zoologii Antonim Wierzejskim. Podczas gdy studentki po raz pierwszy zwróciły się do niego z prośbą o zgodę na udział w zajęciach, usłyszały: **„Tylko po moim trupie będą panie chodziły na zoologię!”**. Na co J. Kosmowska brawurowo odrzekła: **„No, to chyba pan profesor umrze przez wakacje, bo my jednak na rok przyszły na zoologię chodzić będziemy”**.

Prowadzący/a dzieli klasę na 3 grupy (w przypadku liczniejszych klas można podwoić grupy, wówczas 2 grupy wykonują takie samo zadanie) i rozdaje instrukcje pracy (załącznik nr 2) oraz wybór tekstów źródłowych (załącznik nr 3). Informuje, że tym razem ćwiczenie będzie polegało na wcieleniu się w różne postaci (dziennikarek/dziennikarzy, studentek itp.), czyli zastosowane zostaną elementy techniki dramowej. W czasie pracy grup nauczyciel/ka nadzoruje pracę oraz udziela niezbędnych informacji.

Po skończonej pracy prowadzący/a prosi o zaprezentowanie wyników i odczytanie listów/artykułów itp.

ZAKOŃCZENIE

Prowadzący/a podkreśla, iż droga kobiet do studiowania była długa i trudna. Prosi o przypomnienie nazwisk pierwszych studentek Uniwersytetu. Podkreśla, iż pionierki studiów kobiecych niezwykle sumiennie podchodziły do swych obowiązków, szybko zdobywały zaufanie grona profesorskiego, gdyż wiedziały, iż przygląda się im cały Kraków.

Prowadzący/a zadaje zadanie dla chętnych: Znajdźcie ślady obecności pierwszych studentek i działaczek w Krakowie (np. ulice, tablice pamiątkowe itp.). Zachęca do zgłębiania kobiecej historii i do zapoznania się ze **Szlakiem Kobiet Krakowa „Krakowianki”** i podkreśla, że każdy i każda z nas tworzy historię.

ZAŁĄCZNIKI:

ZAŁĄCZNIK NR 1

Instrukcja pracy w grupie:

GRUPA I – NAWOJKA

Przygotujcie wizytówkę historyczną Nawojki. Powinniście zamieścić w niej najważniejsze, skrótowe informacje biograficzne bohaterki. Możecie korzystać z wiedzy zdobytej z filmu „Nawojka. Pierwsza studentka w męskim przebraniu” oraz z internetu. Swoje poszukiwania rozpocznijcie na stronie:

https://www.krakow.pl/miasto_z_kultura/72222,artykul,nawojka.html

Możecie skorzystać z poniższego QR Kodu:

Wizytówkę możecie wykonać na kartce lub możecie skorzystać z gotowego generatora kart postaci dostępnego w internecie.

Wykorzystajcie portret Nawojki:

GRUPA II - KAZIMIERA BUJWIDOWA

Przygotujcie wizytówkę historyczną Kazimierzy Bujwidowej. Powinniście zamieścić w niej najważniejsze, skrótowe informacje biograficzne bohaterki. Możecie korzystać z wiedzy zdobytej z internetu. Swoje poszukiwania rozpocznijcie na stronie:

https://www.krakow.pl/start/247362,artykul,kazimiera_bujwidowa_1867-1932.html?

Możecie skorzystać z poniższego QR Kodu:

Wizytówkę możecie wykonać na kartce lub możecie skorzystać z gotowego generatora kart postaci dostępnego w internecie.

Wykorzystajcie portret Bujwidowej:

GRUPA III - STANISŁAWA DOWGIAŁŁO

Przygotujcie wizytówkę historyczną Stanisławy Dowgiałło. Powinniście zamieścić w niej najważniejsze, skrótowe informacje biograficzne bohaterki. Możecie korzystać z wiedzy zdobytej z internetu. Swoje poszukiwania rozpocznijcie na stronie: <https://www.krakow.pl/instcbi/255901,inst,89159,2661,instcbi.html>

Możecie zeskanować QR kod:

Wizytówkę możecie wykonać na kartce lub możecie skorzystać z gotowego generatora kart postaci dostępnego w internecie.

Wykorzystajcie portret Dowgiałło:

GRUPA IV – JANINA KOSMOWSKA

Przygotujcie wizytówkę historyczną Janiny Kosmowskiej. Powinniście zamieścić w niej najważniejsze, skrótowe informacje biograficzne bohaterki. Możecie korzystać z wiedzy zdobytej z internetu. Swoje poszukiwania rozpocznijcie na stronie: <https://www.krakow.pl/instcbi/255901,inst,89158,2661,instcbi.html>

Możecie zeskanować QR kod:

Wizytówkę możecie wykonać na kartce lub możecie skorzystać z gotowego generatora kart postaci dostępnego w internecie.

Wykorzystajcie portret Kosmowskiej:

GRUPA V – JADWIGA SIKORSKA-KLEMENSIEWICZOWA

Przygotujcie wizytówkę historyczną Jadwigi Sikorskiej-Klemensiewiczowej. Powinniście zamieścić w niej najważniejsze, skrótowe informacje biograficzne bohaterki. Możecie korzystać z wiedzy zdobytej z internetu. Swoje poszukiwania rozpocznijcie na stronie: https://www.krakow.pl/start/247372,artykul,jadwiga_sikorska-klemensiewiczowa_1871-1963.html

Możecie zeskanować QR kod:

Wizytówkę możecie wykonać na kartce lub możecie skorzystać z gotowego generatora kart postaci dostępnego w internecie.

Wykorzystajcie portret Sikorskiej:

ZAŁĄCZNIK NR 2

Instrukcje pracy w grupie:

GRUPA I

Wyobraźcie sobie, że jesteście zespołem dziennikarskim, który przygotowuje materiał dotyczący pierwszych dni studentek na Uniwersytecie Jagiellońskim. Zapoznacie się z materiałami źródłowymi i napiszcie krótki artykuł (może zawierać elementy wywiadu), w którym przedstawicie drogę kobiet do studiowania oraz ich wspomnienia z dnia, kiedy stało się to możliwe.

Pamiętajcie o formalnym charakterze materiału. Możecie dodatkowo użyć internetowego generatora gazet.

Poza tekstami źródłowymi zapoznacie się z artykułem:

https://www.krakow.pl/aktualnosci/246067.30.komunikat.pierwsze_studentki_na_uj.html?

Możecie zeskanować QR kod:

Na wykonanie zadania macie 20 minut.

GRUPA II

Wyobraźcie sobie, że jesteście studentką Uniwersytetu Jagiellońskiego, która jako jedna z pierwszych kobiet mogła brać udział w zajęciach. Napiszcie list do przyjaciółki, w którym opowiecie o Waszych planach, marzeniach i przeszkodach, które stały na Waszej drodze.

Pamiętajcie o cechach listu – powinien on być nieformalny i zawierać osobiste przemyślenia.

Poza tekstami źródłowymi zapoznajcie się z artykułem:

https://www.krakow.pl/aktualnosci/246067,30,komunikat,pierwsze_studentki_na_uj.html?

Możecie zeskanować QR kod:

Na wykonanie zadania macie 20 minut.

GRUPA III

Wyobraźcie sobie, że jesteście młodymi dziewczynami, żyjącymi w 2 połowie XIX wieku na ziemiach polskich. Napiszcie manifest do gazety, w którym przedstawicie swoją sytuację i będziecie postulowały możliwość studiowania na uczelniach wyższych przez kobiety.

Poza tekstami źródłowymi zapoznajcie się z artykułem:

https://www.krakow.pl/aktualnosci/246067,30,komunikat,pierwsze_studentki_na_uj.html?

Możecie zeskanować QR kod:

Na wykonanie zadania macie 20 minut.

ZAŁĄCZNIK NR 3

Teksty źródłowe:

I. Wspomnienia Jadwigi Klemensiewiczowej z pierwszego dnia na Uniwersytecie Jagiellońskim:

„Oto wielki amfiteatr wypełniony szczelnie przez studentów, głowa przy głowie, bo rozeszła się już przedtem wieść, że «one» mają pierwszy raz przyjść na wykład. Wprowadzone do sali przez ówczesnego asystenta przy katedrze chemii nieorganicznej, dra Augustyna Wróblewskiego, przyjęte zostałyśmy ogólnym «a - a - a!» przy akompaniamencie lekkiego szurania nogami w ławkach. Onieśmiałe, nie odważając się spojrzeć w górę, zdejmowałyśmy przy wieszakach okrycia, gdy wtem krew zastygła nam w żyłach! Jeden z akademików wstaje, wychodzi z ławek i poprzez salę kieruje się wprost do nas... «Z pewnością delegacja od kolegów, aby nas wyprosić» – przemknęło przez myśl nieszczęsnym kobietom. Lecz młodzieniec przystąpiwszy bliżej, grzecznie pomaga niewiastom zdjąć okrycia i ku memu zdumieniu wita się serdecznie ze mną, przypominając mi się jako znajomy z Warszawy, z domu państwa Muklanowiczów. Ten miły odruch uprzejmości ze strony młodzieńczego kolegi Stilkra odprężył natychmiast nasze nerwy i swobodniej podchodziliśmy do już przepelnionych ławek. Tu jeszcze jedna przykra chwila, bo aby nas usadowić, pan asystent usunął trzech kolegów z pierwszej ławki i naznaczył te miejsca nalepkami z napisem: «Miejsca dla pań». Ale oto zaczął się wykład i wszystko inne stało się nam już obojętne”

Źródło: J. Klemensiewiczowa, Przebojem ku wiedzy. Wspomnienia jednej z pierwszych studentek krakowskich z XIX wieku, Warszawa 1961

II. Poglądy lekarza Ludwika Rydygiera na temat podejmowania studiów lekarskich przez kobiety

Biorąc rzecz zasadniczo, to równouprawnienie kobiet z mężczyznami jest nonsensem, bo się sprzeciwia odwiecznym prawom natury. Dopóki kobieta jest przeznaczoną do rodzenia dzieci

i karmienia niemowląt, jak na to wskazuje sama budowa jej narządów, to stanowczo ani mowy być nie może o równouprawnieniu z rodzajem męzkim [pisownia oryginalna]. (...)

(...) Przypuśćmy jednak, że z czasem mogłyby się takie [kobiety, które zdały maturę – przyp.red.] kandydatki znaleźć. To i wtenczas jeszcze musiałbym się stanowczo oświadczyć przeciwko przypuszczeniu takich kandydatek do studyjów lekarskich a to z następujących przyczyn.

Jeżeli mamy przystąpić do tak daleko sięgających reform, które zmieniają a raczej zmieniać mają przyrodzony i wiekami uświęcony ustrój społeczny, to muszą być do tego arcyważne i naglące powody. Czy tak rzeczywiście jest? Czy jest może brak wielki lekarzy? Ależ przeciwnie. (...)

(...) Zawód lekarski z pewnością do tych zawodów [odpowiednich dla kobiet – przyp. red.] nie należy, przeciwnie ani siły fizyczne ani umysłowe kobiet do niego nie dorosły. (...)

Źródło: Ludwik Rydygier, O dopuszczeniu kobiet do studyjów lekarskich, Kraków 1895

III. Przemówienie rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego ks. Władysława Knapieńskiego w 1897 roku:

Rok bieżący stanowić będzie pamiętną w dziejach Uniwersytetu epokę. W progi jego bowiem po raz pierwszy wstępuje grono słuchaczek. Cieszę się bardzo, że mogę powitać Was Panie! Szczerze Wam winszuję, że zdobyłyście sobie część tego prawa, które już gdzie indziej rówieśnice Wasze posiadały. [...] Jako pionierki torujące nową w naszym społeczeństwie drogę jesteście obserwowane z podejrzliwością przez niechętnych. [...] Do Was należy tak postępować, żeby honoru swego i akademickiego na szwank nie narazić i żeby niechętnym wykazać, że obawy ich nie były słusznymi.”

Źródło: Perkowska U., Studentki Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1894-1939. W stulecie immatrykulacji pierwszych studentek, Kraków 1994, s. 16

WYBRANA DODATKOWA BIBLIOGRAFIA:

- Szwarc A., Kobiety na uniwersytety! Niestety wcale nie było to takie proste, [w:] Niezbędnik inteligenta, Polityka
<https://www.polityka.pl/niezbednik/1578673,1,kobiety-na-uniwersytety-niestety-wcale-nie-bylo-to-takie-proste.read>
- Sikora K., Pierwsze kobiety na Uniwersytecie Jagiellońskim, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Politologica” 2007, t. 3
- Dworaczyk K., Herstoria. Herstory. Herstorie 1918/1919, Wydawnictwo Miejskie Poznania 2020,
- Kapsa J., Jej opowieść. Rzecz o równouprawnieniu kobiet, Towarzystwo Galeria Literacka 2018
- Kowalczyk A., Brakująca połowa dziejów. Krótka historia kobiet na ziemiach polskich, W.A.B. 2018
- *Przebojem ku wiedzy. Wspomnienia jednej z pierwszych studentek krakowskich ostatniego dziesięciolecia XIX wieku*, J. Sikorska-Klemensiewiczowa, Wrocław 1961.
- Held-Olsińska K., Studentki w gorsetach. Pierwsze Polki na uniwersytecie, Ale historia/Wyborcza.pl <https://wyborcza.pl/alehistoria/7,121681,18170349,studentki-w-gorsetach-pierwsze-polki-na-uniwersytecie.html>
- https://www.krakow.pl/start/247372,artykul,jadwiga_sikorska-klemensiewiczowa_1871-1963.html?ga=2.52390509.552492284.1660732030-1864389049.1660732030